

„Mozgalmunk édes bátyja”¹

„Beszélni nehéz!” című rádiósorozatunk 1993. október 18-i műsorában, az első híradás friss döbbenetében szoltam először az anyanyelvünkön négy évtized óta örökdő Lőrincze Lajos elvesztéséről.

Tudományos és ismeretterjesztő munkájáról nem beszéltem ott: ez országosan ismeretes, nyitott könyvtár. Pályáink 54 évét átölelő összefonódásáról és ebben kialakult személyes kapcsolatunkról sem ejtettem szót: ennek egy része magánügy, másik része tudománytörténet. – Azt azonban mindenképpen fel kellett idéznem: mit köszönhet ügyünk, mit köszönhetnek mozgalmaink az ő személyes segítségének.

Beszélni nehéz! című könyvében Péchy Blanka leírta: hogyan vergődött a közöny és értetlenség hálójában, az ötvenes évek második felében azzal a törekvéssel, hogy alapítványt tehessen a szép magyar szó ápolására, az értő és értető magyar beszéd díjazására. Politikusok és akadémikusok sikertelen ostromlása után jutott el Lőrincze Lajoshoz, aki készséggel és sikerrel segített a gondolatot – s a felajánlott összeget – a minisztériummal elfogadtatni. És attól kezdve ott volt minden fontos lépésnél. Részt vállalt az induló Kazinczy-versenyek bíráló bizottságában; de a Beszélni nehéz! útjának egyengetésében, s még előtte, a szakmán kívül öntevékenykedő művésznőnek a nyelvészekkel való kapcsolatteremtésében is. Azt vallotta: egy ügyet szolgálunk; s minél többen és többféleképpen, annál nagyobb sikerrel.

November negyedikén a Farkasréten, a búcsúzó százak közt körvezetőink és szakköröseink soraiból is ott voltak sokan. S róla szoltak a levelek Mosonmagyaróvártól Békéscsabáig, Curgótól Balassagyarmatig, Zalalövőtől Sátoraljaújhelyig. Nem véletlenül, hiszen ő – nyíregyházi körvezetőnk, Durucz Istvánné szavaival szólva – „az egész nemzet nyelvtanára” volt, s benne „mozgalmunk édes bátyja, patrónusa”. A tatai Bagó Istvánné is azt emelte ki: „milyen sokat segített ő beszédművelő mozgalmunk ügyének”.

S nem is csak nekünk! „Neve – írta Gulyás Istvánné Mikóházáról – még életében fogalomává vált. Minden magyarnak Tanár Ura lett, határainkon innen és túl.” Hatásának ezt a tágasságát emelte ki – mint a kisújszállási Pintér István levelében olvassuk – Bánffy György is, aki az Anyanyelvápolók Szövetségének helyi tagozatában, vendégelőadóként, meleg szavakkal emlékezett meg Lőrincze Lajos munkásságáról, külön hangsúlyozva, hogy „amit ő a külföldön élő magyarokért tett, az nemcsak kulturális, hanem politikai értelemben is tett volt”. Igazolja szavait a vajdasági Óbecséről Varnyú Ilona szakkörvezetőnk, ezzel a mondatával: „Emlékét megőrizzuk, nyelvművelő elveit megtartjuk, anyanyelvünket ápoljuk, hogy megmaradhassunk őseink földjén azoknak, amik vagyunk: magyaroknak”.

¹ Megjelent az Édes Anyanyelvünk 1994. 1. számában.

Emberi példáját is követendőnek látják sokan. Győrből Horváth Antalné így említi őt: „megértő bölcsességgel tudott nyilatkozni az övétől eltérő véleményekről is”. A szentistváni Szöcsné Antal Irén portréfilmjére utal így: „Őszintén csodáltkuk egyszerűségét, a szülőföldhöz való igaz kötődését”. Podráczy Tamásné, győri óvónői szakkörünk vezetője, utolsó könyvének címével jellemzi hatását: „amit Lőrincze tanár úrtól tanultunk és továbbítottunk, attól valóban »megnől az ember szíve«”. Szimbolikus megfogalmazásával is valós értékű a karcagi Nagy Sándornénak ez a felkiáltása: „Ő is azon emberek közé tartozott, akinek nem volna szabad meghalnia”.

Nem szabad, és nem is fog. A kiskunmajsai Györffy Imrénével szólva: „Ő már állandóan jelen lesz valamennyiünk nyelvművelő munkájában”. Így tekint rá Ajkán Révészné Egri Dóra is: „egyetértünk mindazokkal, akik Péchy Blanka művésznőhöz hasonlóan továbbra is velünk levőnek tekintik; hiszen segítők kezük nyomát őrzi nyelvi kultúránknak minden fóruma, mozgalma”. A miskolci Herman Ottó Gimnázium szakkörösei az első híradást hallva elhelyezték gyászszalaggal átkötött képét a szaktanteremben. A budapesti Radnai szakközépiskolában alkalmi kiállítást rendeztek Lőrincze Lajos emlékére. A 12. számú szakmunkásképzőből így írnak: „Emlékül felidéztük a körben az Édes Anyanyelvünkől a Kórházi Jegyzetek némelyikét, és magnószalagról néhány rádióbeli jegyzetét”. A kisújszállási 625. számú szakmunkásképzőben együtt emlékeztek meg róla és Péchy Blankáról; és egyhangú döntéssel vették fel ezt a nevet: „Lőrincze Lajos Beszélni nehéz! Kör”. 1994 óta a hegyeshalmi, majd a szentgáli iskola ezt a nevet viseli: Lőrincze Lajos Általános Iskola. Igazul mondta róla a gyászszertartást végző Hegedűs Lóránt püspök: „Halála után is szól hozzánk”. Azért is persze, amire a kazincbarcikai egészségügyisek utalnak: mert műsorait megőrizte az utókornak a rádió hangarchívuma; de főleg azért, mert tanítása és szelleme beleivódott a közgondolkodásba, része immár anyanyelvszemléletünknek.

Egyetlen személyben sosem tudjuk pótolni sem Péchy Blankát, sem Lőrincze Lajost. Sokunk akarata, összefogása kell ahhoz, hogy az általuk áldozatosan képviselt ügy tovább haladjon, mindannyiunk érdekében. „Édes bátyánk” emléke – mint alapítónké is – nyelvművelésünk történetéből kitörölhetetlen; de úgy érzem: lelkünkől is. Akkor őrizzük igazán, ha nélküle is az ő szeretetével, lelkesedésével, kitartásával igyekszünk gondozni, ápolni azt az eszközt, amelyik társadalmunk tagjait összefogja, népünket egyben tartja; s úgy köti a nagy világhoz, hogy kijelöli benne a maga sajátos helyét is.

Deme László